

VÆRNESREGIONEN
-Fra fjord til fjell

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner Værnesregionen

2025

Vold i nære relasjoner er brudd på grunnleggende menneskerettigheter og et folkehelseproblem med store konsekvenser for både individ og samfunn. Denne planen er viktig i arbeidet med en god og helsefremmende samfunnsutvikling i Værnesregionen.

Innhold

Innhold	1
Poenget med planen	2
Mål for arbeidet i planperioden	2
Hovedmål:	2
Delmål:	2
Hva er vold?	3
Hva er en nær relasjon?	3
Risikogrupper	3
Kunnskapsgrunnlaget i Værnesregionen	4
Barn og unge	4
Kvinner og menn 20-64 år	4
Innbyggere over 65 år	4
Krisesenteret	4
Barnevern	5
Politi	5
Erfaring fra kommunale tjenester	6
Erfaring fra eksterne samarbeidspartnere	6
Tips og råd til fra samarbeidspartnere til kommunene	6
Tiltak som allerede gjennomføres i Stjørdal kommune (ikke uttømmende)	7
Evaluerings	8
Lovverk	8
Relevante lenker:	9

Poenget med planen

Vi har laget en handlingsplan mot vold i nære relasjoner i Værnesregionen, fordi denne skal være til hjelp i arbeidet med å forebygge og minske lidelsen som slik vold medfører for innbyggerne i regionen. Overgrepshendelsene skal forhindres, samtidig som konsekvensene av overgrep skal begrenses. Når vold avdekkes, skal det kommunale tjenesteapparatet bidra med riktig hjelp til rett tid og ha et godt samarbeid både internt og med aktører utenfor de kommunale tjenestene. Arbeid mot vold i nære relasjoner er sektorovergripende og har særlige utfordringer som krever helhetlige tiltak. Derfor er det viktig med en helhetlig plan.

Vold i nære relasjoner er brudd på grunnleggende menneskerettigheter og et folkehelseproblem med store konsekvenser for både individ og samfunn. Derfor er denne planen viktig i arbeidet med en god og helsefremmende samfunnsutvikling i regionen.

Mål for arbeidet i planperioden

Hovedmål:

Alle innbyggere føler trygghet i eget liv, og ingen opplever vold/ trusler om vold i nære relasjoner

Delmål:

- Innbyggere og offentlige etater har økt kompetanse om vold i nære relasjoner
- Arbeidet mot vold i nære relasjoner er en integrert del av kommunens systematiske arbeid
- Bedre samhandling internt i kommunene og med eksterne samarbeidspartnere
- Flere spesifikke tiltak for grupper med minoritetsbakgrunn

Hva er vold?

"Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil". (Isdal, 2000)

Vold er altså ulike handlinger som har til felles at de skader, smerter, skremmer eller krenker en annen person, og det finnes flere former for vold:

- Fysisk vold (eks: slag, spark, bitt, kvelertak, holde fast, vri armen, ørefik)
- Psykisk vold (eks: trusler, trakassering, kontrollerende atferd eller sjalusi)
- Materiell vold (eks: knuse eller kaste ting, slå i vegg/dør)
- Fortsettelsesvold (vold etter avsluttet forhold, der kontroll og maktbruk opprettholdes)
- Digital vold (eks: trakassering, trusler, overvåkning og spredning av informasjon digitalt)
- Latent vold (eks: «går på nåler», er på vakt, venter på volden)
- Seksuell vold (seksuell trakassering, voldtekt, incest)
- Æresrelatert vold/negativ sosial kontroll (kjønnslemlestelse og tvangsekteskap)

Hva er en nær relasjon?

Vold i nære relasjoner defineres gjerne som vold mot nåværende eller tidligere partner. Det er også vold mot søsken, barn, foreldre, besteforeldre og andre i rett opp- eller nedstigende linje, adoptiv-, foster- og steforhold. Kategorien kan også omfatte vold i langvarige omsorgs- og pleierelasjoner og nære vennskapsbånd (Prop. 12S: Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)).

Risikogrupper

I utgangspunktet kan alle rammes, fordi vold i nære relasjoner forekommer i alle samfunnslag og miljø. Samtidig har noen faktorer betydning for hvor utsatte mennesker er for vold, hvordan de opplever vold og hvilke muligheter de har for å komme seg ut av voldelige relasjoner. Faktorer som kan påvirke sårbarheten er kjønn, alder, sosioøkonomisk bakgrunn, etnisitet, nasjonalitet, fysisk og psykisk helse, seksuell orientering og kjønnsidentitet /kjønnsuttrykk. Forhold som graviditet og rus kan også spille inn. Flere av disse faktorene kan virke sammen og bidra til å øke den enkeltes risiko. Risiko og trusselbildet kan også være uoversiktlig og vanskelig å definere i storfamilier, der flere enn voldsutøver og voldsoffer er involverte.

Enkelte innbyggere med minoritetsbakgrunn kan være spesielt utsatte. Dette kan være etniske minoriteter, fremmedspråklige minoriteter, personer med funksjonsnedsettelse, skeive (LGBTQ+), religiøse minoriteter, nasjonale minoriteter eller urfolk. Ulike grupper kan ha forskjellige utfordringer knyttet til vold i nære relasjoner, og tiltak bør derfor være tilpasset deres spesifikke behov.

Trøndelag er en del av Sápmi, og kommunene i Værnesregionen har også samiske innbyggere. Samer er en nasjonal urfolkminoritet og har spesifikke utfordringer knyttet til vold i nære relasjoner:

- Mange samer bærer på historiske traumer fra fornorskingspolitikken, noe som fortsatt preger tilliten deres til offentlige myndigheter.
- Forskning viser at vold i samiske miljøer ofte blir håndtert internt, uten involvering av politi eller hjelpeapparat.
- Tilliten til politiet er generelt lavere i den samiske befolkningen sammenlignet med majoritetsbefolkningen.

Kunnskapsgrunnlaget i Værnesregionen

Det finnes få konkrete tall for vold i nære relasjoner i Værnesregionen, samtidig som det antas å være forholdsvis store mørketall der vi har tall. Derfor består kunnskapsgrunnlaget vårt både av konkrete tall og beregninger ut fra nasjonal statistikk.

Barn og unge

Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) er det 8011 barn og unge i alderen 0-19 år i Værnesregionen (Frosta, Meråker, Selbu, Stjørdal og Tydal) pr. 1.1.2024. I UNGvold-undersøkelsen (2023) oppgir 17 % av de spurte at de har opplevd fysisk vold fra en forelder i oppveksten (NOVA Rapport 11/23: Vold og overgrep mot barn og unge, 2023). Ut fra dette kan vi estimere at 1362 barn og unge i Værnesregionen er, eller vil bli utsatt for fysisk vold fra en forelder i oppveksten.

I Ungdataundersøkelsen for Frosta, Meråker, Selbu, Stjørdal og Tydal ble spørsmålet «Har en voksen i familien slått deg med vilje?» stilt. Noen ungdommer svarer at har opplevd dette (Tabell 1 og 2).

Tabell 1: Andel (%) elever ved ungdomsskolene i Frosta, Meråker, Selbu, Stjørdal og Tydal som har opplevd at en voksen i familien har slått dem med vilje i løpet av siste år (Ungdataundersøkelsen, 2024)

Frekvens	Frosta	Meråker	Selbu	Tydal	Stjørdal
Nei, aldri	96	97	93	91	95
Ja, en eller flere ganger	4	3	7	4	5

Tabell 2: Andel (%) elever ved de videregående skolene i Meråker, Selbu og Stjørdal som har opplevd at en voksen i familien har slått dem med vilje i løpet av siste år (Ungdataundersøkelsen, 2024)

Frekvens	Meråker	Selbu	Stjørdal
Nei, aldri	98	98	96
Ja, en eller flere ganger	2	2	3

Kvinner og menn 20-64 år

I Værnesregionen var det 9438 kvinner og 9849 menn mellom 20-64 år pr. 1.1. 2024. Ifølge det Nasjonale kompetansesenteret mot vold og traumatisk stress (NKVTS) utsettes 9 % av kvinnene og 2 % av mennene i Norge for alvorlig fysisk partnervold. For Værnesregionen utgjør dette 849 kvinner og 197 menn.

Innbyggere over 65 år

NKVTS har også gjennomført en nasjonal undersøkelse om personlig trygghet og livskvalitet blant eldre hjemmeboende menn og kvinner i Norge. De konkluderer med at mellom 6,8 % og 9,2 % av befolkningen over 65 år kan være eller har vært utsatt for vold eller overgrep. 8 av 10 av disse utsettes for dette av noen de er i nær relasjon med.

Ifølge SSB er det 7507 innbyggere over 65 år i Værnesregionen pr 1.1.2024. De fleste bor i private husholdninger. Legger vi tallene fra NKVTS til grunn innebærer det at mellom 510 og 691 av innbyggerne over 65 år i Værnesregionen kan være, eller har vært, utsatt for vold eller overgrep av en eller annen art.

Krisesenteret

Kommunene i Værnesregionen benytter Krisesenteret i Verdal ved behov. Tallene under viser Værnesregionen sin bruk av krisesenterets *botilbud* de siste 4 år:

2021: 11 voksne beboere og 5 barn
2022: 4 voksne beboere og 4 barn
2023: 7 voksne beboere og 11 barn
2024: 5 voksne beboere og 0 barn (nov 24)

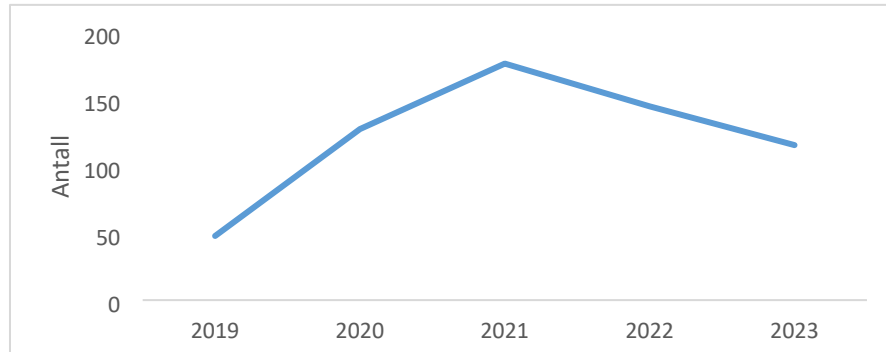
Dagbesøk, dagsamtaler og råd og veiledning på telefon kommer i tillegg. Dette utgjør omtrent 200 henvendelser årlig, i tillegg til totalt 100-110 som bruker botilbudet (ca. 50 voksne og 60 barn) hvert år (til sammen fra alle kommunene som benytter Krisesenteret i Verdal). Krisesenteret fører ikke nøyaktig statistikk på kommunetilhørighet ved dagsbesøk. Krisesenteret bistår til sammen om lag 300 personer årlig.

Barnevern

Samlet sett har Værnesregionen barneverntjeneste til og med 3.september 2024 mottatt 562 bekymringsmeldinger hvor 212 av disse har inkludert bekymring knyttet til vold i nære relasjoner, eller at barnet utsatt for fysisk/ psykisk vold. Figur 1 viser antall meldinger som gikk til undersøkelse hos Barnevernet, med grunnlag i voldsproblematikk fra 2019-2023.

Av disse er:

- 6 henlagt: 4 av disse omhandler en forelder der det etterforskes partnervold hvor barnevern er kjent med at parten ikke har kontakt med barnet. 2 er henlagt etter kontakt med melder i meldingsuken om faktisk bekymring.
- 11 opplysninger i aktiv tiltakssak.
- 38 i en pågående undersøkelse.
- 66 konkludert med undersøkelse.

Figur 1: Utvikling fra 2019-2023 av antall meldinger som gikk til undersøkelse med grunnlag i voldsproblematikk, innen en eller flere av kategoriene vold i hjemmet, barn utsatt for vold (fysisk/ psykisk) eller seksuelle overgrep. Kilde: Barnevernet i VR

Politi

Siste 5 år er det registrert mellom 40 og 67 familievoldssaker per år (55 i snitt) i Værnesregionen. Antall fornærmede i samme periode er 60-90, som betyr at det er flere fornærmede per sak.

- Snittalderen på fornærmede er forholdsvis lav, noe som kan tyde på at det kan være en del barn/ unge blant dem.
- Visse sårbare grupper i innvandremiljøer er overrepresentert, både som utøvere og fornærmede. Forklaringsfaktorer kan være sosial isolasjon, manglende kjennskap til hjelpetilbud eller kulturelle normer rundt vold.

Erfaring fra kommunale tjenester

- Ved gode rutiner og tillitsrelasjoner avdekkes voldstiltfeller (eks. svangerskapsomsorgen, voldsforebyggende undervisning ved 8. trinn)
- Det er en fordel at alle kommunene har “fra magefølelse til handling” med felles handlingsveileder
- Det er mer systematikk i arbeidet med barn og unge enn øvrige innbyggere
- Det er behov for kompetanseheving i de ulike tjenestene og blant innbyggere (risikofaktorer, hva vold er, hvilke tiltak som finnes, både for offer og utøver).
- Mange opplever å ha manglende oversikt over hjelpeapparatet og ulike tiltak. Stor variasjon mellom kommunene.
- En del tjenester opplever tverrfaglig samarbeid som utfordrende
- Når kommunene er presset økonomisk påvirker dette både det interne og eksterne samarbeidet
- Det er behov for mer familieveiledning i hjemmene (dag og kveld)
- Det er behov for praktisk opplæring i familiene, mer enn teoretisk veiledning (eks. miljøterapeuter i hjemmet)
- Tvang i arbeidssituasjon kan oppfattes som vold. Låste dører kan oppleves som overgrep
- Spesielt overgangssituasjoner og store livsendringer kan forårsake frustrasjon, trusler og voldsbruk
- Tilstrekkelig tid for å opparbeide tillit og gode relasjoner er en nøkkel for å avdekke vold
- Flyktninger havner mellom to stoler: For friske for tiltak på rødt nivå, men har samtidig forholdsvis stort hjelpebehov
- De kommunale tjenestene registrerer voldsbruk, der demens er en del av bildet (frustrerte pårørende, fortvilte demente).
- Det er behov for «handlingsveileder» for den voksne delen av befolkningen
- Det er behov for bedre tolketjenester i kommunene

Erfaring fra eksterne samarbeidspartnere

- Behov for kommunal koordinator, som har oversikt over alle kommunens tjenester
- Det er kan være mange instanser involvert i samme familie: Politi, barnevern, lavterskeltilbud, helsetjenester, NAV m.fl. Dette kan skape forvirring for familiene, særlig dersom de har begrenset tillit til systemet eller mangler språklige ferdigheter til å forstå forskjellen mellom aktørene.
- Behov for innslagspunkt/ressursperson i kommunene, som passer inn i politiets RISK-modell

Tips og råd til fra samarbeidspartnere til kommunene

- Samarbeide med relevante minoritetsmiljøer og benytte eksisterende treffpunkt til oppsøkende dialogarbeid og informasjonsarbeid, med mål om å avlive myter om barnevernet og andre hjelpeinstanser.
- Koordinert tilnærming til familier med komplekse behov, der familiene har én/få hovedkontaktperson(er) eller koordinator som kan hjelpe dem med å navigere systemet.
- Økt bevisstgjøring rundt dilemmaer knyttet til *meldeplikt* og *varslingsplikt*, særlig innen voksenopplæringen, trossamfunn, helsetjenester og skoler.
- Dialog med trossamfunn for å oppfordre til forebygging av vold i nære relasjoner. Ledere med høy integritet kan spille en viktig rolle i bevisstgjøring og i å oppfordre til varsling. Det oppfordres til å invitere representanter fra ulike trossamfunn til felles faglige møter med helse, politi og utdanningsinstitusjoner for å styrke kunnskapsutvekslingen.

- Ved bruk av tolk må ansvaret for presis kommunikasjon må ligge hos den offentlige instansen og ikke tolken, noe som kan redusere risikoen for misforståelser.
- For å ivareta mennesker med nedsatt funksjonsevne bør kommunene sørge for at alle tjenester er fysisk- og kommunikativt tilgjengelig for personer med ulike funksjonsnedsettelse. Ansatte i kommunale tjenester bør ha opplæring i å identifisere tegn på vold hos personer med nedsatt funksjonsevne og være kjent med spesifikke utfordringer denne gruppen står overfor. Informasjon om rettigheter og tilgjengelige tjenester må tilrettelegges i ulike format, slik at den når ut til alle, uavhengig av funksjonsevne.
- Kommunene markedsfører <https://dinutvei.no/> som er en nasjonal veiviser ved vold og overgrep. Der er det også linket til ulike hjelpetjenester som finnes utover de kommunale tjenestene.

Tiltak som allerede gjennomføres i Stjørdal kommune (ikke uttømmende)

- Informasjon og kartleggingsverktøy som omhandler tegn på vold/overgrep gjennom Handlingsveilederen.
- Svangerskapsoppfølging: Samtaler om vold/overgrep med jordmor og helsesykepleier. Samtaler og oppfølging er med både den gravide og evt. partner. Samtale og observasjon av samspill mellom foreldre og barn på kontroller og ved hjemmebesøk. Temaet vold tas opp på følgende konsultasjoner: 4 ukers, 2 år og 4 års kontroll, - da også kontroll uten klær. Tematiserer kjønnslemlestelse i de tilfeller det er aktuelt.
- Vold blir tatt opp som tema i førstegangssamtalene både ved barnehagestart og skolestart.
- Kartlegging av barns utvikling (svangerskapsoppfølging, barnehage, skole, helsestasjon)
- Oppfølging av familier med økt risiko og sårbarhetsfaktorer (eks. rus, psykiatri, sårbare minoritetsgrupper)
- Voldsforebyggende undervisning i skolen gjennomføres årlig ved alle 8. trinn på alle ungdomsskolene i Stjørdal.
- Vold er tema i alle kartleggingssamtaler med elevene både på ungdomsskole og videregående skole.
- Tema i seksualundervisning i 9. trinn.
- Jevnlig informasjon til alle ansatte i barnehager og skoler. Sist gang til alle barnehagene vår 2023.
- Vold i nære relasjoner og oppdragervold er tema i introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger.
- Materiellet Meld fra med plakater og annet informasjonsmaterieil, henger på alle skoler og barnehager, samt på ulike offentlige steder.

Politiet

Værnes politistasjonsdistrikt er i ferd med å etablere nye rutiner for forebygging og etterforskning av vold i nære relasjoner. Arbeidsmetodikken tar utgangspunkt i erfaringer fra pilotering av "RISK"-modell ved en annen enhet i Trøndelag politidistrikt. Lokalt styrkes kapasitet, både med tanke på antall etterforskere, samt etterforskningsledelse.

Arbeidsmetodikken "RISK" er under etablering i Værnesregionen, med utgangspunkt i følgende:

- Fast/dedikert etterforskningsleder
- Faste/dedikerte etterforskere
- Politikontakt

Lokalt Risk-arbeid får tilgang på/knyttes i tillegg til ressurser fra Trondheim:

- Forebyggende risikoanalytiker
- Påtalejurist

- Omvendt voldsalarm (OVA)-kontakt

Utgangspunktet for arbeidet er en strukturert risikovurdering. Denne danner grunnlaget for forebyggende beskyttelsestiltak. Dette kan være tiltak som eksterne samarbeidsaktører har i sitt ansvarsområde. Informasjon deles med samarbeidsaktører etter gjeldende lover og regler. I saker som blir vurdert til høy risiko for alvorlig vold, skal det gjennomføres samhandlingsmøte med etterforskning og eventuelt andre samarbeidsaktører. I og med at forebyggende risikoanalytiker er en del av etterforskningsteamet, er et hovedpoeng å få en felles risikoforståelse tidlig i saken, og beskyttende tiltak vil bli satt i verk kontinuerlig etter behov. Form/fasong og hyppighet på slike samhandlingsmøter vil altså variere, og fast praksis på disse møtene vil etableres på erfaringer fra oppstart av RISK i Værnesregionen.

Evaluering

Tiltaksdelen må evalueres kommunevis hvert år. SLT-koordinatorene i kommunene har ansvar for å sette i gang evalueringsarbeidet. Evalueringen presenteres i kommunenes respektive politiråd og relevante politisk utvalg.

Evaluering av planen i forbindelse med rullering, etter fire år.

Lowverk

Lover som aktualiserer og begrunner kommunenes innsats på området vold i nære relasjoner er:

Hjelpeapparat og helsetjenester

Lov om kommunale krisesentertilbud forplikter kommunene til å ha et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn. Loven krever også at det skal etableres kontakt med andre aktuelle deler av tjenesteapparatet. Se §§ 3 og 4 om Individuell tilrettelegging av tilbud og om samordning av tjenester.

Barnevernloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=lov%20om%20barnevern>
Her finnes de mest sentrale regler i kap. 2-8 og kap. 14, sistnevnte angår behandling av saker i barneverns- og helsenemnda.

Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen regulerer rett til økonomisk stønad, rett til krisebolig m.m. og hjelp til personer som trenger det for å kunne overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon (§§ 17, 18 og 19).

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. gir grunnlaget for de praktiske helse- og sosialomsorgstjenester. Særlig viktig er § 3-3 a. Kommunens ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep og kap. 7 som omhandler individuell plan med forskrifter.

Lov om spesialisthelsetjenestene. Mye av det som står her, vil for den aktuelle målgruppe dekkes godt av annen lovgivning.

Lov om erstatning fra staten til voldsutsatte: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2022-06-17-57?q=voldsutsatte> gir rett til erstatning fra Staten selv om gjerningsmannen ikke kan eller ikke vil betale erstatning.

Lov om pasient- og brukerrettigheter opplyser om pasienters og klienters rettigheter, og Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. omtaler i hovedsak hjelpemulighetene.

Lov om folkehelsearbeid, §4 gir kommunen ansvar for å forebygge fysisk og psykisk sykdom samt fremme god helse.

Lov om folketrygd omfatter NAVs regler om stønad til enslig forsørger, arbeidsavklaringspenger m.m.

Familie og ekteskap

Lov om barn og foreldre gir regler om barnefordeling, hvor barnet skal bo fast, samvær og eventuell deling av foreldreansvaret.

Lov om ekteskap. Her vil reglene om frivillighet ved inngåelse av ekteskap, mekling ved familievernkontoret, separasjon, skilsmisse og skifteoppgjør være de viktigste.

Straff og straffeprosess

Lov om straff (straffeloven). En rekke bestemmelser vil være aktuelle, særlig bestemmelsene i kap. 26 om seksuallovbrudd, § 196 avvergeplikten, § 282 om mishandling i nære relasjoner og § 283 om grov mishandling i nære relasjoner, samt § 284 om kjønnslemlestelse og § 253 om tvangsekteskap.

Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) har mange viktige regler, spesielt nevnes kapittel 9 a om retten til bistandsadvokat, kapittel 10 om vitner, og kapittel 17a om besøksforbud (også i voldsutøvers eget hjem).

Relevante lenker:

<https://dinutvei.no/> er en nasjonal veiviser ved vold og overgrep. Der er det også linket til ulike hjelpetjenester som finnes utover de kommunale tjenestene.

Forebyggende plan for barn og unge, Stjørdal: https://www.stjordal.kommune.no/f/p3/i96446636-870d-43ee-bc0b-e483491f2f76/forebyggende-plan-for-barn-og-unge-i-stjordal_inkl-fellesdel.pdf.

Foreningen FRI: <https://foreningenfri.no/>

Menon economics: <https://www.menon.no/>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS): <https://www.nkvts.no/>

NOK: <https://noknorge.no/>

Nord-Trøndelag krisesenter (omfatter hele Værnesregionen): <https://www.krisesenteret-nt.no/>

NOVA Rapport 11/23: Vold og overgrep mot barn og unge, 2023: <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/11250/3083676/NOVA-Rapport-11-2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Opptappingsplan mot vold og overgrep, 2017-2021:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f53d8d6717d84613b9f0fc87deab516f/no/pdfs/prp201620170012000dddpdfs.pdf>

RVTS: <https://rvtsmidt.no/>

TryggEst: <https://www.bufdir.no/vold/tryggest/>

TryggEst e-læringsprogram: <https://www.bufdir.no/vold/tryggest/kurs/>